

שער העיבוד

סימן ז

מה נאמר ומה נדבר בשעת עיבוד. שיוכשר
לכל מה שירצה וכו' ח"י סעיפים

א. אם עבדו לשמה דקדושה קלה לא מהני לקדושה חמורה. לכן קלף המעובד לשם מזוזה פסול לכתוב עליו תפלין וכ"ש ס"ת^א. וה"ה אם נעבד לשם תפלין פסול לכתוב עליו ס"ת. דקדושת ס"ת חמורה מתפלין^ב ויש מי שפסק להלכה ולמעשה דאם נעבד לשם תפלין מותר לכתוב עליו ס"ת. דקדושת ס"ת ותפלין שוין^ג ויחיד הוא בזה:

ב. ואם עבדו לשמה דקדושה חמורה. י"א דג"כ לא מהני לקדושה קלה. דמעלין בקודש ולא מורידין. לכן קלף המעובד לשם ס"ת אסור לשנותו לכתוב עליו תפלין ואם נעבד לשם תפלין אסור לכתוב עליו מזוזה^ד. וכ"ש אם שרטט או תקנם לס"ת דבודאי אסור לכתוב עליו תפלין. ואם כתב עליו תפלין כשרים^ה:

ג. יש מי שרצה לומר דלפ"ז ה"ה אם עבדו בפירוש לשם תפלין של ראש אסור לשנותו לעשותו של יד והא דאיתא בש"ע סי' מ"ב דאם נכתבו לש"ר מותר לעשותן ש"י בחדשים. הוא דוקא כשאומר בשעת עיבוד סתם לשם תפלין אך י"א דתפלין ש"ר וש"י אחד הן ומותר לשנות מזה לזה אפי' אם אמר בפירוש לשל ראש^ו:

ד. אך כבר נמנו וגמרו להלכה דלשמה דקדושה חמורה מהני לקדושה קלה. שהרי הוכן אפי' לקדושה חמורה כ"ש שהוכן לקדושה קלה. דיש בכלל מאתים מנה. ולא שייך כאן הורדה בקדושה כיון שעדיין אין שום קדושה בקלף עצמו כ"ז שלא נכתב עליו כלום רק הכנה בעלמא ולא מילתא הוא. לכן קלף המעובד לשם ס"ת מותר לכתוב עליו תפלין ומזוזות. ואם מעובד לשם תפלין מותר לכתוב עליו מזוזה^ז. ויש מי שכתב דנראה לו

א. (א) ב"י ד"מ. לבוש. דרישה. ש"ך. מג"א. בנ"י. והסכמות כל האחרונים.

ב. ד"מ. לבוש. ש"ך. מג"א. בנ"י. והסכמות כל האחרונים.

ג. תשו' מנחה בלולה ד"ף מ"ב ע"ג.

ד. תשו' עבודת הגרשוני סי' ס"ה והסכמות עמו תשו' פנים מאירות ח"ג סי' י"א. ותשו' ר' עקיבא איגר סי' ב'. וכ"כ דעת ברכי יוסף וחזק לאברהם.

ה. בית אהרן.

ו. והוא גמרא מנחות דף ל"ז ע"ב.

ז. תשו' באר יעקב דף ו' סוף ע"ד. וכ"מ מהמג"א ופמ"ג לשיטה זה ע"ש.

ח. תשו' שאגת אריה.

ט. ב"י. ש"ע. לבוש. סי' ל"ב. ט"ז. ש"ך. מג"א. יד אהרן. פמ"ג. תשו' באר יעקב. תשו' שאגת אריה. תשו' גטע שעשועים. ונכד בעל עה"ג. ש"ע דבי רב ביאור מרדכי. מגן גבורים. קס"ה. וכ"כ דעת שו"ת סי' ל"ב ס"ק י"ב.

(י) באר יעקב הנ"ל.

(יא) נ"י. ד"מ. רמ"א.
לבוש. מג"א. קס"ה.
בית אהרן.

(יב) ב"ח מג"א א"ר
א"ז חלקת מחוקק בית
שמואל קס"ה. גט
מקושר ש"ע דבי רב
וספר סת"מ דלא
כע"ת שהניח בצ"ע
משום דגט היו קצת
קדושה כיון דמותר
לטלטלו בשבת.

(יג) בית אהרן.

(יד) כ"מ מב"ח וט"ז
ועטרת זקנים. וכ"פ
בל"ח ובתשרי צ"צ
ותשרי צה"ג ותשרי ר'
עקיבא איגר וקס"ה.

רק הלבוש הניח
בצ"ע אם מועיל תנאי
לדבר חול.

(טו) מג"א בשם רמב"ן
ותוס' וסה"ת סי'
ק"ץ.

(טז) מג"א ש"ע דבי
רב הגר"א (א) ותשרי
משכנות יעקב סי'
מ"ה.

(יז) ספר עמק הלכה
סי' ט"ז.

(יח) ט"ז סי' מ"ב
דכ"מ מדברי רמ"א
באהע"ז סי' קכ"ד.
ונו"ב מהד"ת סי'
קע"ג. וש"ע דבי רב.
וספר החיים.

(יט) א"ר סי' מ"ב.
כ) מג"א.

(כא) ב"ש. עט"ק.
פמ"ג. וכ"ד תשובת
נטע שעשועים וגט
מקושר. וכ"ד מגן
גבורים לדינא
בדעבד.

(כב) תשרי ר' עקיבא
איגר סי' ב' בשם
הסופרים וקס"ה (ב)
וב"א.

(כג) ובתשרי חב"י סי'
ס"ט ובמגן גבורים
כתבו דדעת כל
הפוסקים דהוא
דאורייתא. ובפרט גבי
ס"ת.

דאסור לשנות מתפלין למזוזה לכ"ע. כמו ממזוזה לתפלין
שבס"א. דבכמה דברים מזוזה חמור מתפלין והוא יחיד בזה:

ה. אבל לדבר חול לכ"ע אסור לשנותו^א ואפי' לגט אסור
לשנות דהוי חול^ב. ואפי' לכתוב מגילה^ג אם לא בהתנה
בתחלת העיבוד. דמועיל אף לדבר חול^ד:

ו. ויש מתירין לשנותו אפי' לדבר חול אף בלי תנאי^ה. ולענין
הלכה יש להחמיר כסברא א' דדוקא ע"י תנאי מותר. אף
שהעיקר כסברא ב'^ו ויש מי שכתב דהעיקר לדינא דאין מועיל
תנאי לכתוב על הקלף שעיבדו לשם ס"ת או לשם תפלין דברי
חול והרמב"ן יחיד הוא^ז:

ז. וי"א דהשתא מותר לכתוב כתובות וגיטין ושאר דברי רשות
ואפי' בלא תנאי על קלף המעובד לסתו"מ. וכן אנו רואין
בכל יום שהסופרים עושין כן וכן המנהג פשוט ולא התנו
בפירוש ע"ז מתחלה. אלא ודאי דמסתמא הוי כמתנה בפירוש.
כיון שמנהגם כן. לב ב"ד מתנה עליהם מעיקרא שלא תחול
דקדושה על מה שלא יקח לס"ת^ח וטוב להחמיר להתנות^ט מיהו
אם התחיל לכתוב על הקלף או על הנייר דבר קדושה אסור
לכתוב אח"כ עליו דברי חול ולא מהני תנאי^י:

ח. ולכן לצאת ידי כל הדיעות אם רוצה להשתמש בקלף כל
הדברים. יאמר בתחלה כשמשים העורות לתוך הסיד. עורות
אלו אני מעבד לשם קדושת ישראל ולשם ס"ת תפלין ומזוזות
ומגילות ועור לבתים ורצועות וגיטין וכתובות כפי מה שיבחרו
אח"כ. ולשם זה אשים עורות אלו לסיד. ואז כשר לכתוב עליו
כל מה שירצה^{כא} וכן נוהגין^{כב}:

ט. וי"א דג"ז לא מהני דא"כ כשיכתוב אח"כ ס"ת מוכרחים אנו
לומר הוברר הדבר שזה נעבד לשם ס"ת ואם כתב דבר חול
הוברר הדבר שנעבד לשם חול. והלא בהגהת מרדכי נסתפק אם
עיבוד לשמה הוא דאורייתא^{כג} ובדאורייתא קי"ל דאין ברירה.
לכן לצאת כל הדיעות יאמר כך. עורות אלו אני מעבד לשם
ס"ת ואני מתנה שאם ארצה לשנותם לתפלין או מזוזות או
מגילות ובתים ורצועות וגיטין ולשאר דבר חול. יהי' הרשות

בידי. ואז מותר לכתוב עליו אפי' דברי חולד וע"י א"י לא מהני
תנאיכֹה:

י. אבל להתנות באופן זה שיאמר חלק הקלף שאני עתיד לכתוב
עליו ס"ת מעובד עכשו לשם ס"ת. ושאני עתיד לכתוב עליו
תפלין מעובד עכשו לשם תפלין. יש מי שכתב דיש בו איסור.
משום ברירא בדאורייתא. דזה ממש דינא דשני לוגין שאני
עתיד להפריש כו"כ:

יא. אך י"א דגם זה מותר. דעיבוד לשמה הוי דרבנן כמ"ש
הרמב"ם בתשובה ובדרבנן יש ברירה^{כז} וכן היה נוהג
הרב הגאון הגדול הקדוש המפורסם כו' כקש"ת מו"ה משולם
פיוויש מזבריזא בעל המחבר דרך אמת:

יב. (ה) וכך היה אומר. לשיקבה"ו בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו
ע"י ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל הריני מניח עורות
אלו סך (פלוגי) לתוך המים והסיד לעבד אותם לשם קדושת ס"ת
מרע"ה ולשם קדושת תפלין לכתוב עליהם תפלין לשם קדושתם
כמצותם ולשם קדושת עור בתים של תפלין ולשם קדושת
מזוזות לכתוב עליהם מזוזות לשם קדושתם כמצותם כמו
שנצטוינו בתוה"ק מהשי"ת לכתוב דברים אלו על קלפים
המעובדים לשמו ולשם קדושתם ולשם קדושת שאר דברים
הצריכין עיבוד לשמה לשם קדושתם כמו מגילה וכדומה לה,
ומה שיוכתב עליו ס"ת לשמה יחול וישרה עליו מעכשו
ולכשיוכתב עליו קדושת ס"ת. ומה שיוכתב עליו תפלין לשמן
יחול וישרה עליו קדושת תפלין לשם קדושתם מעכשו
ולכשיוכתב עליו. ומה שיוכתב עליו מזוזות לשמן יחול וישרה
עליו קדושת מזוזות מעכשו ולכשיוכתב עליו. וכן בעור בתים
של תפלין וכן שאר קדושות כגון מגילה וכדומה לה. ותנאי זה
אני מתנה בהם שאין אני מקדש רק גוף הקלפים הראויים
ומוצליחים לכתוב עליהם ולעשות מהם דברים קדושים אלו
הנזכרים ושאר קדושות. ואת הפסולת הנגרר ונופל מהם ע"י
מלאכת העיבוד עד שיהי' קלף כשר וראוי לכתוב עליו לא
יקדשו. רק גופי הקלפים שיוכתב עליהם דברים קדושים לשם
קדושה או שיעשו מהם דברים קדושים לפי קדושתם וכל מה

(כד) תשור' עה"ג (ג)
סי' ס"ה. ותשור' פנים
מאירות ח"ג סי' י"א.
ותשור' ר' עקיבא איגר
סי' ב'. ולחם הפנים.
וכ"נ דעת ברכי יוסף.
וקס"ה וזכור
לאברהם. וספר החיים
ויש להזהיר הסופרים
שידעו זאת ומגן
גבורים כתב דיש
ליזהר לכתחלה
לעשות כן עס"ת.

(כה) בית אהרן.

(כו) תשור' נטע
שעשועים סי' כ"ח.
הביאו ג"כ בקס"ה.
ונראה דחשש להם
סברא. ולכן השמיט
תנאי זה בפנים.

(כז) כ"נ דעת הפמ"ג
שהצטתי בסי' ר'
סעי' י"ז וכן הגאון
מהרש"ק בספר סת"מ
סי' ס"ט וסי' פ"ח
מתיר בפשיטות וחולק
על תשור' נטע
שעשועים.

(כח) כל זה נעתק
מכתובת יד הגאון
הגדול הקדוש כו'
מהר"ם משולם פייוויש
הלוי ז"ל הנ"ל.

(כט) תשרי ברית
אברהם סי' ד' ח'
הביאו בקס"ה.

שלא יהי' ראוי ומוצלח לדברים אלו הנזכרים לפי דעתי ורצוני ולפי דעת ורצון מי שיהיו בידו. הן גוף הקלף. הן השיריים הגדולים והקטנים לא יחול עליו קדושה כלל ויהי' מותר לשנותם לכל דבר הרשות של חול בדבר חול ממש. ואפי' מה שיהי' ראוי ומוצלח מקלפים אלו לקדושות אלו. אני מתנה בהם תנאי שיהי' מותר לשנותם לדבר הרשות לכשיצטרך לדבר לשנות לפי צורך הזמן והשעה הצריכה לבד לפי דעתי ולפי דעת ורצון מי שיהיו בידו. על אופנים אלו ותנאים אלו אני מגיח עורות אלו לעבדם במים ובסיד ועל תנאים אלו אני מקדשם ואדעתא דהכי תחות הקדושה העליונה שלהם וישרה עליהם כל מה שראוי לשרות וכל מלאכת ועשיית העיבוד מתחלתו ועד סופו יהי' לשם קדושת אלו הנזכרים ובתנאים אלו הנאמרים ויהי' נועם^{כח} ושמעתי מאיש אמת מפורסם שגם הרב הגאון המפורסם מהר"ם משולם מטיסמניץ והרב הגדול המפורסם מהר"ם שלום ז"ל מקאמינקע הסכימו עמו ג"כ בזה ושהרב נטע שעשועים חזר בו אח"כ ג"כ והיה מפיס להרב דרך אמת הנ"ל:

(אמר המגיה. עיין במקדש מעט סימן רע"א ס"ק כ"ג וז"ל וכשאומר מה שיהי' ראוי לס"ת אקח לס"ת כו', י"ל כיון שאפשר למבין להכיר גם עתה איזה מהעור ראוי ליריעות ס"ת דמי לדאיתא בעירובין ל"ב וכבר בא חכם כו' דחסר רק גילוי מילתא. ואולי הרב החסיד שערערו עליו הנט"ש וגדולי הדור כן עשה ולא סיימה לפני הגדולים, ולפי"ז בעורות שבשעה שהניח בסיד לעיבוד אפילו מבין לא היה יודע אין היתר זה. ובנוסף הנ"ל כתב ולפי דעת ורצון מי שיהיו בידו. וכ"כ בספר קול יעקב יו"ד סימן ער"א ס"ק ט' וז"ל אם מעבד עורות לאחרים או מעבד ומוכר יתנה בזה"ל הריני מעבד עורות אלו לשם קדושת ס"ת ע"מ שיהא רשות בידי וביד הבאים אחרי כל מי שיגיעו עורות אלו בידו אם אינו רוצה לכתוב עליהם ס"ת יכתוב עליהם תומ"ס או יוציאם לחולין).

יג. קלף המעובד לשם תפלין סתם מותר לכתוב עליו איזה תפלין שירצה בין של רש"י בין של ר"ת. וכן עור לבתים לרצועות^{כט}:

י"ד. קלף המעובד לרצועות שהן רק תשמישי קדושה מותר להשתמש בו חול אף בלא תנאיל ופסול לפרשיות ולעור בתים דקדושתן חמירא מרצועות לא:

מז. אם התחיל לכתוב על יריעה איזה שוריות מס"ת ונפסל בשם או שאר טעות אפי' רק חסר ויתיר (ס) אסור לכתוב על הנותר תפלין ומזוזות^{ל"ב}. וי"א דהמורה בזה להקל לכתוב עליו תפלין לא משתבש כיון שגוף דין זה שיהיה קדושת ס"ת יותר מתפלין^{ל"ג} אינו מוכרח אבל לכתוב עליו מזוזה אין להקל^{ל"ד} ויש מקילין אפי' מזוזות^{ל"ה}:

מז. ס"ת שבלה כולו ולא נשאר כ"א איזה יריעות שלא בלו ונשאר הקלף. אך הכתב הלך לו ולא נשאר שום רושם. אסור לכתוב עליהם מגילה. ואפשר אפי' תפלין דלא כרב אחד שרצה להתיר לכתוב עליהם מגילה^{ל"ו} ויש מי שהסכים יותר להרב השואל והניח דין זה בצ"ע^{ל"ז}:

יז. אם כתב גט על קלף שמעובד לשם ס"ת כדינו כמ"ש בס"ט. אין לעשות ממנו או מהגליון של הגט כפי שיעור שצריך להגט להיות גליון תפלין או מזוזות או תיקון לס"ת. דנדחה מהקדושה ע"י כתיבת הגט. אבל המותר ממה שצריך לגליון הגט. מותר לכתוב עליו אח"כ מזוזה דזה לא נדחה מתורת לשמה^{ל"ח}:

יח. מותר לעשות קליי"א מהקלפים הנחתכין מן העור אחר העיבוד אף אם נעבד רק לשם ס"ת. וכבר נהגו בזה היתר^{ל"ט} אבל אסור לבשל בתים ישנים לעשות מהם קליי"א לא מבעי' מש"ר לש"י אפי' אחר שיקלוף השי"ן. אלא אפי' לבשל בית ש"י לעשות קליי"א על הבית ש"ר אחר ההשחרה כמו שעושין כעת אף דאח"כ יעלה לקדושה. מ"מ השתא אסור לאבדם^מ:

(ל) תשרי צ"צ וא"ר וא"ז דכן משמע מהנ"י. ושערי תשובה סי' מ"ב סק"ד. דלא כבאה"ט סי' ל"ב סק"י"ב שהעתיק דברי הצ"צ דמתיר דוקא בהתנה ע"ש וליתא.

(לא) פמ"ג באשל סק"י.

(לב) א"ר סי' ל"ב סק"ט"ז דכן משמע מהלבוש. ומחצית השקל. ומגן גבורים.

(לג) כמ"ש בס"א בשם ד"מ והנמשכים אחריו.

(לד) תשרי נר"ב מהד"ת חיו"ד סי' קע"ד. ותשרי חתם סופר סי' רע"ט. הביאם ג"כ בפת"ש סי' ר"צ ובקס"ה סי' י"ז סעי' ה'.

(לה) פמ"ג בא"א סי' ל"ב סק"י ודעת הרב השואל בנו"ב שם. ודעת הרב השואל בחתם סופר שם.

(לו) תשרי נר"ב מהד"ת סי' קע"ג. ועמק הלכה סי' ט"ז. ופת"ש.

(לז) הגאון מהרש"ק (י) בספר סת"מ סי' י"י.

(לח) ספר החיים סי' מ"ב. הביאו ג"כ בקס"ה שם.

(לט) עסעי' י"ב.

(מ) תשרי מנחה בלולה.